

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 57
Year: 2022 October
Pp: 1428-1440

Arrival
18 August 2022
Published
25 October 2022

Article ID
65794
Article Serial Number
17

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.65794>

How to Cite This Article
Çavdar, M., Aslan, Ö, Yıldız, Y. &
İçer, D. (2022). "Cumhuriyet'in
İlk Yıllarından Günümüze
Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve
Atama Uygulamaları", Journal of
Social, Humanities and
Administrative Sciences,
8(57):1428-1440

International Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences is licensed under a Creative
Commons Attribution-NonCommercial 4.0
International License.
This journal is an open access, peer-reviewed
international journal.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Günümüze Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Uygulamaları

Teacher Selection, Training and Assigment Practices from the First Years of the Republic to
The Present

Mahmut Çavdar Ömer Aslan Yücel Yıldız Doğan İçer

¹⁻²⁻³⁻⁴ Öğretmen., MEB, Diyarbakır, Türkiye

ÖZET

Bu proje çalışmasında Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamalarının dönemler içinde incelenmesi, eğitim sistemimde yapılan çalışmalar, farklı dönemlerde açılan eğitim kurumları, eğitim kurumlarının zaman içerisinde geçirdiği değişimler, öğretmenin yetiştirilmesi için uygulanan eğitim sistemleri, öğretmen atamasında uygulanan yöntemler, öğretmen eksikliğinin giderilmesi için başvurulan yöntemler eğitim sisteminde dünya bankasıyla birlikte eğitim sisteminin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar, Yüksek Öğretim Kurumunun açılması, günümüz eğitim sisteminin oluşmasında etkileri ve günümüz öğretmen seçme, yerleştirme ve atama uygulamaları açısından incelenmektedir. Öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamaları hakkında veriler elde etmek ve bilgilerle ulaşmak için Literatür ve Kaynak taraması yapılmıştır

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Seçme, Yetiştirme, Atama

ABSTRACT

In this project work, since the first years of the Republic, examining the practices of teacher selection, training and assignment within periods, the studies carried out in my education system, the educational institutions opened in different periods, the changes in educational institutions over time, the education systems applied for the training of teachers, the methods applied in teacher appointment, the lack of teachers. The methods used to solve these problems are examined in terms of the studies carried out with the World Bank to improve the education system in the education system, the opening of the Higher Education Institution, its effects on the formation of today's education system and today's teacher selection, placement and assignment practices. Literature and Literature search was conducted to obtain data and reach information about teacher selection, training and appointment practices.

Keywords: Teacher, Selection, Training, Appointment

1. GİRİŞ

Eğitim sisteminde bir ağacın gövdesi misali toprağa uzanan üç ana kök vardır. Ağacın büyümesi, yeşermesi ve meyve vermesi, güneşe, suya ve toprağa bağlı olduğu gibi eğitim sisteminin vizyonu geniş, araştırmacı ezberden uzak ve yetkin bireyler yetiştirmesi de öğretmen, öğrenci ve program olmak üzere bu üç ana köke bağlıdır. Bu köklerin birbiri ile uyumlu hareket etmesi eğitimdeki verimliliği artıracaktır. Eğitim sisteminin bu köklerinin herhangi birinde oluşabilecek bir aksaklık, yetersizlik alınacak verimi olumsuz etkileyecektir. Bu köklerin birbirine kıyasla daha önemli ya da daha önemsiz olduğu söylenemez. Fakat bu köklerden öğretmenin etkisi süreç içerisinde daha da ön plana çıkmaktadır. Bunun sebebi diğer iki kökün öğretmen faktörüne bağlı olarak gelişiyor olmasından kaynaklıdır. Bu bağlamda eğitim sistemlerinin etkili bir biçimde işleyişini sağlamak üzere "öğretmen yetiştirilmesi" süreci önem arz etmektedir.

Eğitimcilik, bireylerin eğitim öğretim ve bu süreçlerle alakalı idari mesuliyetlerini içinde barındıran ve kendine has yetkinlikleri olan bir uzmanlık mesleğidir. Eğitimciler bu sorumluluklarını Türk Milli Eğitimin sisteminin hedeflerine ve ana bileşenlerine paralel olarak yerine getirmekle sorumludurlar. Öğretmenlik ihtisas mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır. Eğitimcilerin bu belirtilen özelliklere sahip olabilmeleri için, tüm öğretim kademelerinde eğitimci adaylarının dört yıllık lisans eğitimi almalarının sağlanması şarttır. Bu eğitim ortaöğretim, lisans ve yüksek lisans kademelerinde yatay ve dikey geçişlere de fırsat verilecek şekilde dizayn edilir. Bir eğitimcinin sahip olması gereken özellikler vardır. Bunlar; (MEB, 1973)

- ✓ Bir konuyu kavrayıp özetleme,
- ✓ İfade kabiliyeti ve muhakeme gücü,
- ✓ İletişim becerileri,
- ✓ Öz güveni ve ikna kabiliyeti,
- ✓ Bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı,

- ✓ Topluluk önünde temsil yeteneği,
- ✓ Eğitimcilik niteliklerine sahip olmadır.

Bir öğretmenin yukarıda sahip olması gereken özelliklerin dışında bide öğretmenlik mesleğinin getirdiği sorumluluklarda vardır. Bunlar(URL-1):

- ✓ Öğrencilerin istek ve kabiliyetlerini ileri taşıyarak onları gerçek yaşama ve üst öğrenim kademesine hazırlamak,
- ✓ Öğrencilere, Atatürk ilke ve inkılaplarını özümsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, diğer bireylerin haklarına saygı gösterme, sorumluluklarını ifa etme ve görev yüklenebilen kişi olma bilincini benimsetmek,
- ✓ Öğrencilerin, milli, evrensel kültür ve değerlerini tanımalarını, özümsemelerini, ileriye taşımalarını, bu değerlere saygı duymaları ve sahip olmalarını sağlamak,
- ✓ Öğrencileri, öz benliklerine, ebeveynlerine ve yaşadığı çevreye olumlu katkılar sağlayan, kendisi, ebeveynleri ve etrafındaki bireyler ile dostça ilişkiler kuran, ortak payda altında çalışan, empati kurabilen ve yardımlaşmayı bilen, dürüst, ahlaklı, doğru vatandaşlar olarak yetiştirmek,
- ✓ Öğrencilerin öz benliklerini ileriye taşımalarına, katılımcı folklorik, akademik, pozitif bilimlerle bütünleşmiş, sportif ve kendini gerçekleştireceği etkinliklerle öz kültürümüz ile bağdaşım kurmalarına ve kültürümüzü aktarmalarına yardımcı olmak,
- ✓ Öğrencilerin kişisel ve çevrede meydana gelebilecek problemlerin farkına varmalarını ve bu problemleri ortadan kaldırma yöntemleri bulma becerisi elde etmelerini sağlamak,
- ✓ Öğrencilere, toplumun bir ferdi olarak bireysel yaşam kalitesinin yanı sıra ebeveynlerinin ve çevresinin yaşam kalitesini belirli bir düzeyde tutmak için lazım olan bilinç ve yetenek ve kaliteli beslenme ve yaşam şeklinde kulaktan dolma duymalardan, akademik verilerle kazanılmış bilimsel bilgilerle karar verme becerisi kazandırmak,
- ✓ Öğrencilerin yeteneklerini ve bilişsel faaliyetlerini ortak bir paydada buluşturarak farklı alanlarda ilerlemelerini sağlamak,
- ✓ Öğrencileri öz güvenli, komplike düşünen, atılgan, modern çağın gelişmelerine adapte olmuş ve yetkin biçimde kullanabilen, sistemli hareket etme becerisi bulunduran, sanatsal yönü ön plana çıkan kişiler yetiştirmektir.

Eğitim, toplumların gelişmiş medeniyetler içerisine girme, çağdaşlaşma amaçlarında gerçekleştirmesi gereken en önemli adımdır. Çünkü eğitim bir toplumun ekonomik, kültürel, siyasal, hukuksal ve sosyal kalkınmasında ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştiricisidir. Eğitimciler, öğrenciler ve izlenen programlar olarak üç ana kök üzerinde gelişen eğitim sisteminin kalitesinin artırılmasında ana unsurun öğretmen olduğuna değinilmiştir.(Şişman, 2011). Cumhuriyet döneminden itibaren nitelikli eğitimci seçme, eğitime tabii tutma ve mesleğe başlatma faaliyetleri denenmiş ve oluşan bilgi, beceri ve deneyim sonucu günümüz uygulamaları ortaya çıkmıştır.

1.1. Problem Durumu

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde toplumsal, siyasal, kültürel değişimler ile birlikte eğitim sisteminde de değişikliğe gidilmiştir. Eğitim sistemindeki değişiklikler ve toplumun eğitim seviyesinin artırılması, ülkenin kalkınması ve ülkemizin gelişmiş toplumlar arasına girmesi amaçlanmıştır. Bir toplumun kalkınmasında nitelikli bireylerin yetiştirilmesi için nitelikli öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle öğretmen yetiştirilmesine büyük önem verilmiştir.

Çalışmada, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamalarının tarihçesini incelemek ve uygulamaların günümüz eğitim politikaları ile kurumların gelişimi açısından incelenecektir

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamalarının değişimi, gelişimi ve bu gelişimin günümüze etkileri neler olduğunun belirlenmeye çalışılmasıdır.

Bu hedefler ışığında belirtilen sorulara yanıt bulunmaya çalışılmıştır.

İlköğretimde Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları 1923-1950 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

1951-1980 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

1981-2000 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

2001-2020 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

Ortaöğretimde Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları 1923-1950 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

1951-1980 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

1981-2000 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

2001-2020 tarihleri arasında nasıl gerçekleştirilmiştir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Cumhuriyet döneminden itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamalarını incelenip değerlendirilmesinin günümüzdeki düzenlemelere ışık tutması açısından önem taşıdığı ifade edilebilir. Cumhuriyet döneminden itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamalarının, çeşitliliği ve değişikliğini nedenleri ile birlikte açıklanması alandaki çalışmalara katkı sunması nedeniyle önemlidir. Cumhuriyet döneminden itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamaları inceleyerek günümüz eğitim politikalarına etkileri bakımından yeni bir bakış açısı kazandırması açısından önemli görülmektedir. Günümüzdeki öğretmen atamalarında yaşanan sorunlara yönelik bir politika ve yöntem geliştirmesi açısından yaşamsal bir önem taşımaktadır.

1.4. Sayıtlar

Bu çalışmada literatür taraması, tez ve makalelerde yararlanarak Cumhuriyetten günümüze öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamaları hakkında fikir yürütülebileceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- ✓ Araştırma 1923-2020 yılları arasında öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamaları ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma Türkiye Cumhuriyeti Devletinin öğretmen seçme, yetiştirme ve atama politikaları ile sınırlıdır.
- ✓ Araştırma literatür taraması, tez ve makalelerin incelenmesi ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR

2.1. İlköğretimde Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Cumhuriyet kurulduktan sonra siyasi, ekonomik, kültürel ve eğitim alanında çağın gereklerine uygun olarak hızlı bir reform gerekiyordu. Toplumların gelişebilmesi ve kalkınabilmesi için nitelikli bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelikli birey yetiştirmek için nitelikli öğretmenler gerekir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren nitelikli öğretmen yetiştirmek için birçok çalışma yapılmıştır. Bu dönemde eğitim yapılanmasına yön veren temel ilke, laik ve demokratik bir irade çerçevesinde kurulmuş olan cumhuriyeti her yönüyle çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmaktır. Bu yeniden yapılanmanın önemli bir yapı taşı olan öğretmen yetiştiren kurumları çağdaş eğitim seviyesine ulaştırmak en büyük hedeflerdendir.

Bu hedeflere ulaşmak için Cumhuriyet Döneminin başlarında eğitim kurumlarının inşası, öğretmen yetiştirme çabaları bu anlamda program geliştirme gibi alanlarda çeşitli düzenlemelere gidilmekteydi. Öğretmenlerin çoğunun cephelerde şehit düşmesi öğretmen açığının oluşmasına sebep olmuştu. Cumhuriyetin ilanı ile beraber bu açığı kapatmak, nitelikli öğretmen yetiştirmek ve öğretmenlik uygulamalarını meslek statüsüne kavuşturmak için kanuni çalışmalar tertip edilmekteydi. Bu bağlamda 13 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Orta Tedrisat Kanununun 1. maddesine göre “muallimlik, devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.” ibaresi yer almaktadır. Yine bu kapsamda yapılan bir diğer düzenleme, 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanununun 12. maddesinde de ifade edilen “maarif hizmetlerinde asıl olan muallimlik” ibaresi bulunmaktadır. Yapılan düzenlemeler ile öğretmenliğin, kamu vazifesi olan eğitim-öğretim yapılmasını üstlenen bir meslek olduğu ve eğitim-öğretim alanında önceliği olduğu belirtilmiştir. Eğitim-öğretim hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde öğretmenlik mesleğine önem verilmesine ve bu anlayışla değerlendirilmesine rağmen öğretmen olma kriterlerindeki düzenlemeler teoride kalmış ve istenen seviyede uygulanamamıştır. Nitelikten çok niceliğe önem verilmiştir. Bu da eğitim öğretimde hedeflere ulaşılmasını zorlaştırmıştır.

Cumhuriyet kurulduğunda 9021'i erkek ve 1081'i kadın, olmak üzere toplam 10102 ilköğretim öğretmeni vardı. Ancak öğretmenlik yetiştirme eğitimini almış toplam öğretmen sayısı 2734 olarak kayıtlara geçmiştir. Geriye

kalanlardan 711'i medrese eğitimini çeşitli sebeplerle bırakmış, 1357'si ilköğrenim mezunu olmuş, 152'si bölük pörçük eğitim görmüş, 2107'si de öğretmenlik eğitimi almamış öğretmenlik niteliğinden yoksun kişilerden oluşmaktaydı(Akyüz,1998). Bu yüzden toplumun ve yeni cumhuriyetin özelliklerine uygun öğretmen yetiştirilmesine büyük önem verilmiş ve çalışmalar yürütülmüştür.

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren ilköğretime öğretmen yetiştirmede yapılan çalışmalar aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

2.2. 1923-1950 İlköğretimde Yılları Arasında Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Osmanlı İmparatorluğunda eğitim, 19.yüzyılın ortalarına kadar medreselerde veriliyordu. Medreseler artık çağın ihtiyaçlarına cevap veremediği düşüncesi hakim olmaya başladı. Bu dönemde sonra birçok alanda batılılaşmaya başlayan Osmanlı toplumu eğitim alanında reformlar yapmaya başladı. Bu anlayışla öğretmen yetiştirme okulları 1848 yılında açılmaya başladı. Avrupai öğretmen yetiştiren İlköğretmen okulları cumhuriyetin ilanına kadar içerik ve şekil değiştirerek faaliyetlerini devam ettirdi. İlköğretmen okulları 1924-1925 yılında tabela değişikliğine giderek "erkek ve kız muallim mektepleri" ismini aldı. Bu okulların eğitim-öğretim süreleri değiştirilerek beş yıla çıkarıldı. Aynı zamanda öğretim programların içeriği değişerek toplumun ihtiyaçları çerçevesinde şekillenmeye başladı. Osmanlı Döneminde eğitim faaliyetlerine devam eden bu okulların toplam sayısı 20 idi. 13'ü erkek ve 7'si kız olan öğretmen okulları cumhuriyet ilanı ile birlikte çeşitli aşamalarda geçerek inşa edilmeye ve sayıları artarak ilkokulların öğretmen ihtiyacını karşılamaya başladı(Dursunoğlu,2003).

İlköğretmen okullarına baktığımızda 1924 yılı itibarı ile öğretim süreleri dört yıl idi. Bu dönemdeki görülen eksiklerin giderilmesi yönünde çalışmalar yapıldı. Bu çalışmalar ve tavsiyeler sonucunda bu okullar 1924 yılında öğretim süreleri beş yıla akabinde ise ihtiyaçlar doğrultusunda 1932-1933 yıllarında eğitim-öğretim süresi altı yıl olarak düzenlendi. Bu düzenlemeyle beraber altı yılın birinci devresindeki üç yılında toplumun ihtiyaç duyduğu bir arada olma kenetleme döneminde "alan ve kültür eğitimi", altı yılın ikinci devresi olan üç yılda ise ekonomik kalkınmanın önemsendiği bu süreçte "mesleki eğitimin" öne çıktığı görülmüş ve bu uygulama hayatta geçmiştir. Değişiklikler pratiğe geçirilirken okulların pansiyon da kalma durumları da gözden geçirildi. Bu şekilde ortaokul öğrencilerin birinci kademesi yatılı kalmaması yönünde ortaokul ikinci kademe öğrencileri ise yatılı olarak kalınmasına karar verildi. Bu pansiyonlara öğrenci alınırken ortaokul birinci kademeyi bitiren nitelikli ve öğretmenlik kişisel becerisi yüksek öğrenciler tercih edilmeye başlanmıştır. Yapılan güncellemeyle beraber ortaokulu bitiren öğrenciler mesleki eğitime yönlendirilerek ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğrenme ortamlarının oluşturulup öğrenciler yetiştirilmeye başlamıştır. Bu kapsamda ilköğretmen okulları lise seviyesinde üç yıllık meslek eğitimi ve uygulamaları okulu şeklinde yapılandırıldı (Akyüz,2016). Bu dönemde öğretmenlerden; ülkenin toplumsal kalkınması, iktisadi ve sosyal ihtiyaçları doğrultusunda toplumun itici gücü olmaları ve aydın bir nesil yetiştirilmeleri arzulanmıştı. Yani öğretmenlerden beklenen öğrencileri toplumun ihtiyaç duyduğu şekilde öğrenci yetiştirmek ve ülkenin gereksinimlerini dikkate alarak eğitim verilmesi istenmişti. Dönemin şartları çerçevesinde; toplumsal, hukuksal, siyasal, bilimsel, ekonomik, sağlık, vb. alanlarında toplumun ihtiyaçlarına yönelik öğrenci yetiştirme politikasının yaşama geçirilmeye çalışıldı.

1926 yılında öğretmenlerin yetiştirilmesi kapsamında Maarif Teşkilatın da yer alan yasa ile ilkokul öğretmenlerin yetişmeleri için yeni okullar açılmıştır. Bu okullar "Köy Muallim Mektepleri" ile "İlk Muallim Mektepleri" olmak üzere sınıflandırılmış ve öğretmen yetiştirme uygulamaları eğitimi bu okullarda verilmeye başlanmıştır. 1927-1928 yıllarında eğitim-öğretim fırsatının köylere ve kalkınmada geri kalmış bölgelere yayılması için köylere yönelik öğretmen yetiştirme sürecinde ciddi çalışmalar tasarlanmış ve uygulanmaya konulmuştur. Kırsal bölgelerde okuma-yazma oranını artırmak ve yaygınlaştırmak için Kayseri ile Denizli illerinde "Köy Muallim Mektebi" faaliyetlerine başlamıştır. Bu okullardaki eğitim köylerde inşa edilen üç derslikli okullara öğretmen yetiştirme amaçlanmıştır(MEB, 1992). Dört yıl devam eden bu uygulama ihtiyaca cevap vermemiştir. Çünkü Anadolu'da hizmet veren bu okullarının donanımının ve niteliğinin eksik olması ile sayısal olarak yetersiz olmaları bu okullarda yetişen öğretmenlerin köylerde ve kırsal kesimlerde çalışmak istememeleri sebebiyle hedeflenen sonuçlar elde edilememiştir.

İllerde açılmış olan İlköğretmen okullarının sayılarının yeterli olmadığı ve ihtiyacı karşılamadığı, okulların yapısının ve donanımının yetersiz oldukları anlaşılmıştı. Bu dönemde artan nüfusla beraber bu okullarda yetişen öğretmenler şehir, kasabalar ve kırsal alanlar için ihtiyacı karşılamıyordu. Ülkenin ekonomik durumu sebebiyle yeni okullar inşa edilmiyordu. Yeni okulların açılıp öğretmenlerin istihdam edilmesinin mali yük getirmesi düşünüldüncce bir takım önlemlerin alınması gereği ortaya çıkıyordu. Bu önlemler kapsamında değişik fikirler ve tavsiyeler ortaya atılıyordu. Köye göre öğretmen yetiştirme, nitelikli personelin öğretmen olarak görevlendirilmesi, öğretmen maaşlarının devlet tarafından ödenmesi gibi bir takım önlemler ve öneriler sıralanmıştı. İstisnalar ve ekonomik imkanlar göz önüne alınarak eğitim konusunda ileri sürülen düşüncelerin sonucunda Köy Öğretmen Okulları, Köy Muallim Mektepleri, Köy Eğitim Kursları ile Köy Enstitüleri benzeri kurumlar açılmaya karar verildi. Kırsal ve geri kalmış bölgelerde

topluma seslenecek öğretmenlerin görevlendirilmeleri bu süreçlerden sonra şehir merkezlerindeki muallim mekteplerinde de görev alacak kaliteli muallim yetiştirme izlencelerinin hazırlandığı, öğretmen istihdamı gibi planlamanın yapıldığı anlaşılmaktadır.(Aküzüm, 2006). Cumhuriyetin ilk yıllarında illerde açılmış olan öğretmen okullarının sayısının yetersiz olması okullarda yeteri kadar araç, gereç ile personel bulunmaması ve ülkemizin kurtuluş savaşından sonra yaşadığı ekonomik sıkıntılarda eklenince öğretmen yetiştirme sürecinde istenilen sonuçlar gerçekleşmemiş ve yeni önlemler alınmıştır.

Maarif Vekaletinin çağrısı üzerine ülkemize gelen bilim insanı John Dewey, öğretmen yetiştirme ve seçme hususunda mühim ve kapsamlı bir rapor hazırlayıp Maarif Vekaletinin yetkililerini bilgilendirmiş ve tavsiyelerde bulunmuştur. Bu önemli raporda eğitimin yenileştirilmesi ve eğitim kurumlarının amaçları, işleyişleri, insan kaynaklarının yetiştirilmesi, planlanması vb. hususlarda önerilerini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra köy okullarına öğretmen seçme ve yetiştirme için çeşitli öğretmen okullarının kurulmasının önemini ifade etmiştir. Bu çerçevede Maarif Vekaletinin yaptığı değerlendirme çalışmalarının neticesinde 1926 yılında kabul edilen yasa ile Maarif Teşkilâtı Kanunu'ndan belirtilen ilköğretmen mektepleriyle birlikte “Köy Muallim Mektepleri'nin” açılması da kararlaştırılmıştır. (Ergün, 2006). Bu da göstermektedir ki cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen yetiştirmede sadece iç kaynaklardan yararlanılmamış ve dışardan eğitim uzmanları ülkemize davet edilerek bilgilerinden yararlanılmıştır.

Köy Muallim Mektepleri hakkında 1926 yılında yayınlanan yönetmelikte bu mekteplerin öğretim süresinin üç yıl olacağı ifade ediliyordu. Köy koşullarında etkili ve başarılı eğitim ve öğretim faaliyetleri yürüten muallimler yetiştirmeyi amaçlayan bu okullar parasız ve yatılı olarak hizmet veriyordu. Ayrıca bu mektepler bünyesinde köy ilkokullarına örnek teşkil edecek şekilde kurulan ve bu amaca binaen yönetilen “Tatbikat Mektebi” bulunacaktı. Bu mekteplerdeki öğretim faaliyetlerini başarıyla bitirip mezun olan öğretmen adayları, beş yıl boyunca köylerde görev yapacaklardı. Bu beş yıllık köy deneyiminin ardından arzu ettikleri takdirde herhangi bir öğretmen okulunun son iki yılının müfredatında bulunan derslerin sınavına gireceklerdi. Bu imtihandan başarılı olmaları halinde beş senelik muallim mekteplerinde görev yapma hakkını elde edeceklerdi(Gülcan ve Türkeli, 2003). Bu dönemde şehirde öğrenim gören öğretmenler köy koşullarında görev yapmakta zorlanmışlardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren örgün eğitimde olduğu gibi yaygın eğitimde de bazı düzenlemeler yapıldı. Düzenlemeler bağlamında 1 Kasım 1928'de Millet Mektepleri açılmış, halka okuma-yazma öğretmek için eğitim seferberliği başlatılmıştır. 1930'lu yıllardan itibaren kırsal yerleşim yerlerinde Halk Okuma Odaları ve 1932'den itibaren de Halk Evleri hizmete açıldı. Bu kurumlarda Cumhuriyetin getirdiği yenilikler, çağdaşlaşma, laiklik gibi değerleri halka anlatılması ve yaşatılması istenmişti. Halk eğitimi kurumları aracılığıyla çeşitli mesleklerin tanıtılması ve kültürel-sanatsal aktiviteler hakkında bilgilendirilmeler yapılmakta ve rehberlik edilmekteydi. Yapılan düzenlemelerle beraber halkta bir heyecan ve farkındalık oluşturmak istenmişti.

Köy Muallim Mektepleri en nihayetinde köy şartlarında öğretmenlik yapacak olan muallimlere yönelik bir düzenlemeydi. Fakat iş pratik sahaya dökülünce işler pek planlandığı gibi olmamış ve arzulanen muvaffakiyet elde edilememiştir. Köy Muallim Mektepleri birinci kademe öğretmenliği için kurulmuş ve tüm çalışması bu amaca uygun olarak planlanmıştı. Fakat daha sonra bu okullara bir takım eklemeler yapılarak okulun fiziksel manada amacına hizmet edemez duruma gelmiştir. Bütün bunlar başarısızlığın ana faktörleri olarak sayılabilirler(Üstüner, 2004). Bahsi geçen problemler Köy Muallim Mekteplerinin, kurulduğu amaca uygun çıktılar verememesine ve en nihayetinde kapanmasına kadar giden sürecin ana taşlarını oluşturdu. Kayseri'de bulunan Köy Muallim Mektebi 1932 yılında, Denizli'deki okul da 1933 yılında kapatılmıştır.

1930'lu yıllarda Türkiye nüfusunun %80 gibi devasa bir bölümü kırsal alanda yani köylerde yaşıyordu. Fakat köylerdeki insanlar arasında okur-yazarlık oranı çok düşüktü. Bu önemli sorun Köylerde eğitim ve öğretim faaliyetleri gerçekleştirecek olan öğretmen yetiştirecek okulların işini yapmada eksik kaldığını akıllara getirmiş ve alternatif yolların denenmesi gerektiğine kanaat oluşmuştur. Öğretmen ihtiyacını karşılamak için 1934-1936 yıllarında askerliğini onbaşı ve çavuş gibi başarılı şekilde bitiren gençlerden okuma-yazma bilen matematiksel becerileri iyi olan kişilerden faydalanmaya dönük çalışmalar yapıldı. Bu köylü gençler belli bir eğitimden geçirilerek eğitmen sıfatıyla öğretmen olarak görevlendirildi. Bu şekilde bir nebze de olsa öğretmen açığı azalmaya başladı. Bunun üzerine ilkin “Eğitim Yurdu” adıyla İzmir Kızılcıllu ile Eskişehir'in Çifteler ilçesinde iki okul açılarak eğitime başladı. Bu kurslarda eğitmenlere, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin pratik çalışmalar ve uygulamaya dönük eğitim veriliyordu. Bunun yanında hasta bakımı ile ilgili de bir hastaya hakkıyla refakat etmeye yetecek kadar bilgiler öğretiliyordu. Ayrıca bu gençlerin gittiği köylerde; kendin geliştirmiş, özgüveni yüksek, diksiyonu, giyim kuşamları düzgün vb. alanlarda köylülere model ve lider olmaları konularında yetiştirilmeye çalışılıyordu. On yılda 8.553 eğitmen yetiştirildi. Eğitmenlerin görev yaptıkları okullarda öğrenci sayısı hızla artmaya başladı. On yıl gibi kısa bir sürede öğrenci sayısı toplamda 213.824 ulaştı. Erkek öğrenci sayısı 135.604 kız öğrenciler ise 78.220'idi(Eşme ve Karaçay, 2003). Köy eğitmeni ve öğretmeni yetiştirme sürecindeki

bu modern ve etkili adımlar ve tedbirler sonraki dönemlerde köy öğretmeni yetiştirme sürecinde çıkarılan kanunlarda yer almakla birlikte bu amaç çerçevesinde daha sonra açılan öğretmen okullarına da altyapı oluşturmada başrolde bulunan etkenlerden olmuşlardır.

1934-1936 yıllarında nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylere muallim yetiştirmek maksadıyla kurulan Eskişehir Çifteler ve İzmir Kızıllıçullu'daki Eğitim Kursu faaliyetleri başarıyla sonuçlanmasının ardından 1937'de eğitim kurs okulları sayısı 11'e yükseldi. Bunun üzerine Maarif Vekaleti'nin talimatıyla İzmir Kızıllıçullu ile Eskişehir Çifteler'de iki Köy Öğretmen Okulu açıldı. Fakat bu okulların talimatnamesi veya öğretim faaliyetlerinin ne şekilde yürütüleceğini gösterir bir program yapılmamıştı. 1938-1939 yıllarında Edirne Karaağaç'ta bir Köy Muallim Okulu daha da açıldı. Bu şekilde köy öğretmen okulların toplam sayısı da üç oldu. Her okul bünyesinde eğitimlere yönelik kurs vardı fakat yine de mevcut okullardaki öğretmen sayısı nitelikli öğretim faaliyeti gerçekleştirmek adına yetersiz kalıyordu. 1937-1938 öğretim yılı başında Köy Öğretmen Okullarına ikişer öğretmen ile beşer uygulama öğretmeni atanmıştır (Gülcan ve Türkeli, 2003). Köy okullarına gönderilen köy öğretmenlerinin amacı sadece köylülere okuma yazma öğretmek değil köyde yaşayan insanların yaşam standartlarını, bilgi becerilerini artırmak kültürel ve toplumsal gelişmelere uyum sağlamasına yardımcı olarak şehirlerde yaşayan insanların seviyesine çıkararak toplumun bir bütün olarak gelişim göstermesi amaçlanmaktadır. Cumhuriyet dönemi ve sonrası süreçlerde öğretmen seçme ve yetiştirme faaliyetleri değerlendirildiğinde ilköğretmen okulları ile Köy Muallim Mekteplerinin öğretmen ve eğitimci yetiştirmede başarılı oldukları ve amaçlarına ulaştıkları görülmektedir.

Köy Öğretmen Okulları için Kültür Bakanlığı herhangi bir müfredat hazırlamamıştı. Bu sebeple bu okullarda Öğretmen okullarında uygulanan müfredat uygulanmıştır. Köy öğretmen okullarının ve uygulanan eğitim faaliyetlerinin en önemli özelliği tabii olarak eğitimin köy hayatına dönük olmasıydı. 1940 yılında Köy öğretmen okulları, Köy Enstitüleri Kanununun yayımlanmasıyla Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür (MEB, 1973). Bu dönemde köy enstitülerinin kurulmasında ülkemizde köy enstitülerinin kuramcısı olarak bilinen köylüler tarafından verilen "Tonguç Baba" lakabıyla anılan İsmail Hakkı TONGUÇ ile Saffet ARIKAN (vekil) birlikte köy enstitüleri programını hazırlamışlardır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali YÜCEL'in destekleriyle de 1940 yılında Köy Enstitüleri kurulmuştur.

Ülkemizde yapılan çalışmaların yanında Avrupa'nın eğitim sistemlerinde incelenmeye başlandı. Bu kapsamda I. Dünya Savaşındaki müttefikimiz Almanya'nın eğitim sistemi ve buradaki öğretmen yetiştirme süreci gözden geçirildi. Almanya'da öğretmenlerin seçimi ve yetiştirme süreci 1926 yılında "Pedagojik Akademi" okulların açılmasıyla başlamıştır. Ancak bu okulların ömrü de siyasi ve politik uygulamaları yüzünden uzun olmamıştır. Almanya'da siyasi çekişmeler neticesinde iktidara gelen Nasyonal Sosyalizm, bu okulları kimi bölgelerde kapatmış kimi bölgelerde de "Öğretmen Eğitimi Yüksek Okulları"na dönüştürmüştür. Esinlenmeye çalıştığımız Almanya eğitimi sistemi ve insan kaynaklarının yetiştirilmesi süreci, II. Dünya Savaşı'nın (1945 yılından) sona ermesiyle beraber üniversiteler tekrar çalışmalara başlamıştır. Eğitimde reform dönemi olarak kabul edilen bu dönem de öğretmen yetiştirme okulları "Pedagojik Yüksekokulları"na dönüştürüldü (Keçici, 2011). Almanya federal eyaletlerden oluşmakta ve her eyaletin kendine ait bir eğitim sistemi ve öğretmen yetiştirme biçimi var. Alman hükümetinin 2. Dünya Savaşından sonra yaptığı çalışmalar ülkemiz ile benzerlik göstermiş ama verimlilik açısından bizden daha verimli sonuçlar almıştır.

2.3. 1951-1980 Yılları Arasında İlköğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Öğretmen yetiştirme meselesi her dönem gündeme gelmiş ve iyileştirmeye dönük çalışmalar yapılmıştır. Demokrat Parti döneminde de öğretmenin niteliğini artırma ve yetiştirme çabaları görülmüştür. Beşinci Milli Eğitim Şurası kararları neticesinde 1953 yılına kadar faaliyetlerin devam ettiren Köy Enstitüleri ve Lise dengi İlköğretmen Okulları birleştirilmesi tavsiye edilmiştir. Bu tarihe kadar ilkokullara öğretmen yetiştiren bu iki eğitim kurumu misyonunu tamamlamıştır. 1954 yılında çıkan yasa ile bu okullar tek çatı altında birleşerek İlköğretmen okulu adıyla resmen öğretime başlamıştır. Bu okulun öğretim süresi 6 yıl olarak kabul edilmiş daha önce ilköğretmen okullarında uygulanan öğretim programı çerçevesinde eğitim-öğretim devam etmiştir. Program bütünlüğü sağlanmış ve öğretmenler arasında fark giderilip ilkokul öğretmenleri aynı seviyeye getirilmiştir. Öğretmen yetiştirme eğitimlerinde farklı uygulamalar bu şekilde son bulmuştur. Köy Enstitülerinin programlarında yer alan "iş ve tarım" dersleri, Köy Enstitülerinin kapatılmalarıyla beraber bu okulların programlarında yer almaya başlamış ve kalmaya da devam etmiştir (Dursunoğlu, 2003). Bu döneme kadar iki tip ilkokul öğretmeni yetiştiren kurum bulunmaktaydı. Öğretmen yetiştirmek maksadıyla açılmış olan okullar genel sayı itibarıyla çok, öğrenci ve yapılan öğretimin kalitesi bakımından da yetersizdi. Bu okulların kapatılıp ilköğretmen okulları altında yapılandırılmaları eğitimin standart bir yapıya oturtulmasını sağlamıştır. Bu da uygulanan eğitim politikalarının sürekli bir değişim içerisinde olduğunu göstermektedir.

1973 yılında öğretmenlik mesleğinin yasal tanımı dönemin değişen koşullarına göre tekrar yapılmış ve örgün eğitim-öğretim kademelerinde görev alan tüm öğretmenlerin üniversitelerde mezun olmaları gerektiği kabul edilmiştir. Bu çerçevede öğretmen yetiştiren yüksek öğrenim kurumları farklı öğretim düzeylerinde yapılanmaya başlamıştır. Bu kurumlar; lisans öncesi, lisans ve lisansüstü olmak üzere kategorik olarak gruplara ayrılmıştır.

Eğitimdeki bu yenileşme ve değişme hareketi ile 1974-1975 öğretim yılında tarihsel süreçte öğretmen yetiştiren köklü bir tecrübeye sahip ilköğretmen okullarının artık işlevini yerine getiremeyeceği düşüncesiyle bu okulların bir kısmı 2 yıllık eğitim enstitülerine, bünyesinde eğitim enstitüsü açılmayanlar da 3 yıllık Öğretmen Liselerine dönüştürülmüş veya kapatılmıştır. Tarihsel misyonunu tamalmayan İlköğretim Okulların yerine temel eğitimin birinci kademesine yani ilkokula öğretmen yetiştiren öğretmen liselerine dayalı 2 yıllık “Eğitim Enstitüleri” faaliyetlerine 1974-1975 öğretim yılında başlanmıştır. Öğretmen lisesinden mezun olan öğrencilere Eğitim Enstitülerine giriş sınavlarında kendilerine avantaj sağlayacak birtakım kolaylıklar sağlanmış ve öncelik bu öğrencilere verilmiştir. Burada amaç öğretmen yetiştiren bu iki kurum arasında bir köprü oluşturularak bu kurumlar arasında devamlılık sağlanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde nitelikli, donanımlı ve pedagojik bakımda kendini geliştirmiş öğretmenler yetiştirilmiştir. Bu süreçte Eğitim Enstitülerinin sayısı artmış 1976 senesinde bu okulların sayıları 50’ye kadar da çıkmıştır. Fakat teknik eğitime geçiş bahane edilerek 1980 yılına kadar bu okulların 30 tanesi kapatılmıştır (Gülseren, 2003).

1950-1980 yılları arasında öğretmen seçme ve yetiştirmede İlköğretmen Okulları, yüksek öğrenim okulları ve Eğitim Enstitüleri önemli vazifeler üstlenerek faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu süreçteki siyasi kargaşalar, hükümet değişiklikleri, koalisyon oluşumları gibi durumlar ülkemizde siyasi istikrarı sağlamamıştır. Bu bağlamda öğretmen yetiştirmede kalıcı politikalar sürdürülememiştir.

2.4. 1981-2000 Yılları Arasında İlköğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Eğitim Enstitüleri, genellikle üniversite sınavıyla düşük puanlı öğrenciler aldığından bu uygulama Eğitim Enstitülerinde 80 bini aşkın öğrencinin birikmesine sebep olmuştur. 1975-1980 yılları arasında hem eritilemeyen bu öğrenci yığını hem de öğretim elemanı eksikliği gibi sorunlar Eğitim Enstitülerinin politik olaylar ve baskılara maruz kalmasına neden olduğu gibi bu tarihler arasında da “hızlandırılmış eğitim” modeli ile öğretmen yetiştirme yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Sınıf öğretmeni yetiştiren bu kurumlarda 1981 yılında yapılan bir düzenlemeyle sayıları 17’ye indirilmiş, 20 Temmuz 1982 yılından itibaren de “Eğitim Yüksekokulları” olarak üniversitelerin çatısı altına alınmıştır (Gülseren, 2003).

Yüksek öğretimdeki gelişmelere paralel olarak 1992 Temmuzunda bu okullardan bazıları eğitim fakültesine dönüştürülmüş kalan okullarda eğitim fakülteleri kapsamındaki Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalına bağlanmıştır (Akyüz, 2016). Bu sürece kadar öğretmen yetiştirmeyi Milli Eğitim Bakanlığı koordine etmekteydi. Sonraki düzenlemelerle birlikte bu görev üniversitelere verildi. Üniversitede bünyelerinde 17 eğitim fakültesi ve 17 eğitim yüksekokulu olmak üzere 34 öğretmen yetiştiren kurum mevcuttu. 1992 senesinde sonra çok sayıda eğitim fakültesi açılmış ve gelişmeye başlamış kadroların dağılmasına neden olmuştur. Kadroların dağılması ile öğretmen yetiştirilmesindeki sorunların giderilmesine öncülük edememişlerdir. Öğretmen ihtiyacını gidermek amaç edinilmiş ve bu da nitelikten çok niceliğe önem verildiğini göstermektedir.

Bu dönemde gerçekleştirilen bu düzenleme bir plan dahilinde yapılmadığı için sınıf öğretmenliği bölümü birkaç yıl sınıf öğretmeni yetiştirememiştir. Bu yıllarda sınıf öğretmenliğinde oluşan açığı gidermek için diğer bölümlerden mezun olan öğrencilere 26 haftalık pedagojik formasyon kursları verilmiş ve bu kurslardan başarılı olanlar sınıf öğretmeni olarak atanmıştır. Sadece 26 haftalık pedagojik formasyon eğitimi ile sınıf öğretmeni olarak atanan öğretmenlerin yeterli olmalarını beklemek çok iyimser olmakla özdeşdir.

Bu dönemde Yüksek Öğretim Yürütme Kurulu'nun 04.11.1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı neticesinde tekrar yapılandırma aşamasına alınan eğitim fakültelerinde 1998-1999 eğitim-öğretim senesinden başlayarak düzenlenmiş öğretmen yetiştirme programları revize edilerek faaliyete geçirilmiştir. 1997-1998 eğitim-öğretim yılına başlanacak olan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasının taleplerini karşılamak için eğitim fakültelerinin ilköğretime öğretmen yetiştiren programları reforme edilerek şekillendirmeye dönük çalışmalar yapılmıştır (YÖK).

2.5. 2001-2020 Yılları Arasında İlköğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Uygulamaları

Türkiye’de öğretmen yetiştiren kurumlar eğitim fakülteleridir. Eğitim fakülteleri ile yüksek öğretim programlarına girmek için yapılan sınavda başarılı olmak gerekir. Bu sistemin adı Öğrenci Seçme Yerleştirme Sistemi’dir. Bu sınav sisteminde ezber dayalı olması ve ek bir ölçüt istemesi eğitim fakültelerine giren öğrencilerin nitelikleri konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

Türkiye’de eğitim fakülteleri ve diğer bölümler için hazırlanan programlar Yüksek Öğretim Kurulu tarafından günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre revize edilmekte ve içeriğini buna göre şekillendirmektedir. Ancak fakültelerin programlarında yer alan derslerin toplam kredilerin dörtte birini seçme ve belirleme yetkisini fakültelerin tercihinin bırakılmıştır. Bu dersler genel olarak seçmeli ders olarak belirlenmektedir. Eğitim fakültelerinin öğretmenlik alanları dikkate alınarak 2006 yılında tekrar revize edilen eğitim programlarında, programların kompozisyonlarında esnek düzenleme gidilmiş; uygulanacak olan programlarda genel kültür % 15-20, alan bilgisi % 50-60 ve öğretmenlik meslek bilgisi dersleri %25-30 oranlanacak şekilde düzenlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlik staj uygulamasına da ağırlık verilmiş gereken hassasiyet gösterilmiştir(YÖK,2008).

Eğitim fakültelerinin ilköğretim öğretmenliği anabilim dalındaki öğretmen eğitimleri için önem arz eden meslek bilgisi dersleri dört yıllık sürece yayılacak şekilde planlanmıştır. Programlarda ilköğretim öğretmenliği için meslek bilgisi derslerinin kredisi ve çeşidi ortaöğretim öğretmenliğinin dersleri ve kredi sayılarına göre ders yükü daha fazladır. Programların tümünde yer alan meslek bilgisi dersleri; Eğitim Bilimine Giriş, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Psikolojisi, Sınıf Yönetimi, Ölçme ve Değerlendirme, Özel Öğretim Yöntemleri, Rehberlik, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulamasıdır. Bu programlarında zorunlu olan derslerin yanında; Türk Eğitim Sistemi, Türk Eğitim Tarihi, Eğitim Felsefesi, Okul Yönetimi vb. seçmeli dersleri de yer almaktadır. Meslek bilgisi dersleri ilköğretim öğretmenliğinin programlarındaki kredileri artırmaya yönelik düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. İlköğretim öğretmenliği programında yer alan genel kültür dersleri kapsamında “Topluma Hizmet Uygulamaları” adlı dersle öğretmen adaylarına toplumun güncel sorunlarını fark etme, sorunları inceleme ve sorunlara çözüm bulmaya dönük projeler hazırlama becerisi kazandırılması amaçlanmıştır(YÖK, 2008)

Fransa’da, eğitim sistemi çok önemli görülüp süreç içerisinde ihtiyaca göre yeniden yapılandırılıp eksikler giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Öğretmen seçmeye ve yetiştirmeye süreci önemsenmiş bu bağlamda eğitim enstitülerini (“Institut Universitaire de Formation des Maîtres” (IUFM)) 1990 yılında kurulmuştur. Burada öğretmen niteliklerini ve yeterliklerini geliştirme yönelik çalışmalar yapılmıştır. Değişme ve yenileşmeyle beraber bu okullar 2013 yılında eğitim enstitüleri (“Institut Universitaire de Formation des Maîtres” (IUFM)) Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Yüksekokullarına (“École Supérieure du Professorat et de l’Education”(ÉSPÉ)) dönüştürülmüştür. Fransa da öğretmen adayları yetiştirilmesi eğitim sisteminin en önemli unsuru olarak kabul edilir. Öğretmen yetiştirme eğitimleri üç yıllık lisans eğitimi düzeyinde verilir. Tabi bundan sonraki süreçte öğretmenin mesleki gelişimi ve yeterliliklerini artırmaya yönelik eğitim enstitülerinde de iki yıl süreli yüksek lisans eğitimi de verilmektedir. Fransa’da eğitim sisteminin amaçları ve özellikleri dikkate alınarak yapılan düzenlemelerle birlikte Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri Yüksekokullarına (“École Supérieure du Professorat et de l’Education” (ÉSPÉ)) alınan dersler toplumun ihtiyaç dinamikleri kapsamında güncellendi. Bu bağlamda % 15-20 öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri % 50-55 alan bilgisi ve becerileri ve % 30-35 genel kültür dersleri şeklinde dağılımı yapıldı. (Erkan, 2014; Akt. Yaman,2018). Fransa’da ve ülkemizde öğrencilerin gördüğü dersler birbirine paralelken eğitim süresi arasında farklılık vardır. Ancak öğretmen kalitesi ve uluslararası başarı sıralamalarında ülkemiz çok gerilerde kalmıştır. 2018 yılı PISA sıralaması örnek verecek olursak Fransa PISA sıralamasında 21. Sırada yer alırken Türkiye 40. Sırada yer almıştır. Bunda öğretmen yetiştirme standartlarındaki nitelik ve ülkelerin ekonomik kalkınışlığı arasındaki farkların etken olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemizde öğretmen adaylarının seçiminde ilk olarak kamu personeli seçme sınavı ya da kısaca KPSS, 18/03/2002 tarih ve 2002/3975yılında Bakanlar Kurulunun aldığı kararla 2002 yılında ÖSYM tarafından hazırlanıp uygulanmıştır. Bu sınav öğretmen adaylarının eğitim bilimleri, genel kültür ve genel yetenek alanındaki bilgilerini ölçmektedir. Öğretmenlerin mesleğe atamaları yapıldıktan sonra hizmetiçi seminerlere katılmakta ve seminer sonunda kurs sınavları yapılmaktadır. Bir yıl aday öğretmen olarak görev yaptıktan sonrada adaylık kaldırma sınavına tabi tutulmaktadır. KPSS’nin öğretmeni donanımlı ve nitelikli olarak seçmesinin yetersiz olduğu düşüncesiyle 2013 yılında Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi(ÖABT) modeli de uygulanmaya konuldu. Bu süreçle beraber öğretmen adayları KPSS artı ÖABT sınavına girip puan üstünlüğüne göre atamaları gerçekleşiyordu. 2016 yılında bu sınavlara ek olarak da sözlü (mülakat) sınav getirildi. Bu sözlü sınavın layıkıyla yapıp yapılmadığı da tartışılan güncel sorunlardan biridir. Atamanın zorlaştığı bu dönemlerde öğretmen ataması sözleşmeli olarak yapılyordu. Sözlü (mülakat) sınavına KPSS’den en az 50 puan alan öğretmen adayları belirtilen kadrolar için başvuru yapabilmektedir. İstihdam edilecek öğretmenlerin üç katı kadar öğretmen adayı mülakat sınavına alınacaktır. Her ilde sözlü sınav merkezi bulunmamaktadır. Genel olarak büyük ve merkezi iller seçilerek toplamda 18 sınav merkezi belirlenmiştir. Öğrencilerin tercihlerine göre istedikleri sınav merkezinde sözlü sınava katılabilecektir. Başarılı olanlar arasında puan üstünlüğüne göre atama tercihleri yapılacaktır (MEB, 2016). Milli Eğitim Bakanlığının Sözleşmeli öğretmen istihdamına ilişkin yönetmelik 03.08.2016 tarihindeki Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre öğretmen olarak atanmaya hak kazanan adaylar 6 yıl

buldukları yerde görev yapacak ve tayin isteyemeyecektir. Daha sonra 2018 yılında buldukları yerde 4 yıl görev yaptıktan sonra sözleşmeli öğretmenlere tayin isteme hakkı verilmiştir.

2.6. Ortaöğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Cumhuriyet döneminde; Osmanlı devletinde kalma eğitim-öğretim kurumları, öğretmen yetiştirme uygulamaları vb. gibi konularda çağın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlama yapılarak mevcut okullar ve eğitim anlayışı revize edildi. Bu dönemdeki orta öğretime öğretmen yetiştirme vizyonu aynı kapsam içerisinde değerlendirildi. Tarihsel süreç içerisinde ortaöğretime öğretmen seçme, yetiştirme ve atama uygulamaları değişkenlik gösterip toplumun ihtiyaçları, siyasi, ekonomik, kültürel, nüfus yapısı vb. gibi alanlarındaki değişimlerle beraber güncelleme çalışmaları yapıldı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ortaöğretime öğretmen yetiştirme çalışmaları yıllara göre başlıklara ayrılmıştır.

2.7. 1923-1950 Ortaöğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Uygulamaları

1.Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında çok sayıda üniversite mezununun, aydın ve yazarın cephede şehit olması, Osmanlı devletinin geleneksel eğitim anlayışıyla yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti Devletinin oluşturmak istediği yeni eğitim anlayışındaki çatışma, toplumun içinde bulunduğu tükenmişlik, cumhuriyet döneminde eğitim alanındaki atılımlarda yeterli sayıda öğretmen bulunmaması, çağdaş bir eğitim sistemi oluşturmak isteyen yetkilileri öğretmen ihtiyacını karşılamak için çareler üretmeye itmiştir. Bu dönemde özellikle ortaokullara öğretmen yetiştiren bir kurumun olmaması durumun vahametini orta koymuştur.

Ortaokul öğretmen eksikliğini karşılamak için 1923-1924 yılında yapılan düzenlemelerle İstanbul bulunan Darülmüallimin ve Darülmüallimatı kapsamında eğitim süresi 3 yıl olan Darülmüallimin ve Darülmüallimatın adında iki ortaokul hizmette başlamıştır. Ortaokul öğretmeni yetiştiren bu okullarda; Tabiyat, Coğrafya, Tarih, Riyaziyat ile Edebiyat alanlarında ders verilmesi öngörülmüyordu. Buna yönelik çalışma programlarında hazırlanmıştı. Fakat bu okullar hiç mezun vermeden eğitim-öğretim yılı sonunda kapatıldı. Buradaki öğrenciler Yüksek Muallim Mektebine kaydırıldı (Unat, 1964). 1923 yılından önce ortaokullara öğretmen yetiştiren bir okul bulunmamaktaydı. Orta Darülmüallimin ve Darülmüallimatın okulları orta öğretimin birinci kademesinde yer alan ortaokulların ihtiyaç duydukları öğretmen eksikliğini karşılamak için açılan ilk öğretmen okulları olmuşlardır.

Cumhuriyet Döneminde liselere öğretmen yetiştiren okul olarak da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu 1923-1956 yıllarında tek kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyete kadar yapı ve işleyişinde sık sık değişiklikler yapılan ve 1915 yılında şekillenen yapısıyla Cumhuriyete devrolunan, eski adıyla Darülmüallimin-i Ali, Yüksek Öğretmen Okullarının asıl çekirdeğini oluşturmaktadır. Cumhuriyet kurulduktan bir yıl sonra, 1924 yılında “Yüksek Muallim Mektebi”, ardından okulun adındaki Arapça kökenli sözcükler değiştirilerek “Yüksek Öğretmen Okulu” olarak yeniden dizayn edilmiştir (Akyüz, 2016). Bu dönemde ortaöğretime öğretmen yetiştirilmesinde eksik kalınmış ve bu eksikliği ilkokullara öğretmen yetiştiren okullardan karşılanmıştır.

Cumhuriyet döneminde ortaokullara öğretmen yetiştirmek için yapılan en önemli uygulama ise Orta Muallim Mektebi adıyla Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün açılması olmuştur. Öğretim süresi lise üzerine 2 yıl olan ve açılış çalışmaları Maarif Vekili Mustafa Necati Beyin 1926 Ağustosundaki Konya seyahatinden sonra başlayan bu okul, 16 öğrenciye sahip Türkçe şubesiyle 1926'da Konya'da açılmıştır (Öztürk, 2007). Ekim 1927'de Ankara'ya taşınan Orta Muallim Mektebi, 1928 yılında “Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü”, 1929-30 öğretim yılında, yeni binasına taşınarak Atatürk'ün “Gazi” unvanı da eklenmiş şekilde “Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” adını almıştır (Altunya, 2008). 1932 yılında bir yılı hazırlık olmak üzere öğretim süresi dört yıla çıkarılmış ve Beden Eğitimi ile Resim-İş Bölümleri açılmıştır. Ancak ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamadığı için ileriki yıllarda yeni enstitülerin açılmasına zemin hazırlamıştır.

Cumhuriyet döneminde mesleki alanda ihtisaslaşma ve meslek okullarında görevlendirilecek öğretmenlerin belli bir zemine oturtulmuş programlar çerçevesinde öğretim görmelerini sağlayacak yeni eğitim kurumları açılmıştır. Mesleki ve Teknik Okullara öğretmen yetiştirmek maksadıyla ilk olarak 1934 yılında Ankara'da iki yıllık bir Kız Teknik Öğretmen Okulu açılmıştır. Ticaret ve turizm, endüstriyel sanatlar gibi mesleki alanlarda açılan ve sayıları giderek artan bu kurumların öğretim süreleri yapılan birtakım düzenlemelerle 4 yıla çıkarılmıştır (Eşme, 2003). Bu dönemde açılan mesleki ve teknik liselere öğretmen yetiştirilerek ülkenin ekonomik gelişmişliğe ulaşabilmesi için nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamak hedeflenmiştir.

2.8. 1951-1980 Yılları Arasında Ortaöğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Uygulamaları

Ortaöğretimdeki öğretmen eksikliğini gidermek için sayıları gittikçe artan ortaokulların öğretmen ihtiyacını daha kısa sürede karşılamak maksadıyla 1946-47 öğretim yılında ortaokullarda mevcut tüm dersleri okutabilecek öğretmenler yetiştirmek maksadıyla “Toplu Dersler Bölümü” kurulmuşsa da nitelik açısından bir verim

alınmayacağı düşüncesiyle bu uygulamadan kısa sürede vazgeçilmiştir (Dursunoğlu, 2003). Bu yıllarda ortaokulların öğretmen ihtiyacı üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olanlardan veya mecburi olarak İlköğretmen Okullarından mezun olanların atanmasıyla gideriliyordu.

1982 yılına kadar öğretmen yetiştiren kurumlardan biri de 1959 yılında açılmış olan “Yüksek İslam Enstitüleri”dir. İmam-Hatip Liselerine meslek dersi, orta dereceli okullara da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılmıştır. 1982 yılında sayıları 7’yi bulan bu okullar, bu tarihte “İlahiyat Fakültesi” olarak buldukları şehirlerin üniversitelerine bağlanmışlardır (Karaçay,2003). Bu dönemde okullarda verilen din eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenmekteydi.

Öğretmen ihtiyacını en aza indirmek amacıyla çeşitli uygulamalara da gidilmiştir. Bunların içerisinde öğretmenlik formasyonu gibi uygulamalar yararlı görünse de “vekil öğretmenler, uzaktan eğitim yoluyla (mektupla) öğretmen yetiştirme, hızlandırılmış programla öğretmen yetiştirme, ücretli öğretmenlik ayrıca 1960 tarihinde yedek subayların öğretmenlik mesleğine atanmaları ve 1963 tarihli kanunla bu meslekte sürekli kalmaları ve 1200’den fazla ABD’li uzmanın “Barış Gönüllüleri” adıyla 70’li yıllarda İngilizce öğretmenliği yapmaları gibi geçici çözümler uygulanmıştır (Aküzüm,2006). Bu dönemde eğitim alanında yapılan atılımlarda yetişmiş personelin bulunmaması eğitim politikaların başarıya ulaşmamasına neden olmuştur.

Tüm bu çabalar ortaokul öğretmeni yetiştirme konusundaki yetersizliği gideremeyince, 1946’dan sonra yeni eğitim enstitüleri açılmaya başlanmış ve 1977- 1978’de sayıları 18’i bulmuştur. 1978-1979 öğretim yılından itibaren “Yüksek Öğretmen Okulu” denmeye başlanan bu kurumların sayıları azaltılmış, öğretim süreleri lise öğretmeni yetiştirecek biçimde 4 yıl olarak yeniden yapılmıştır. 1982 yılında sayıları 10’u bulan bu okullar 16 bölüm halinde öğretim yapmakta ve hem ilköğretimin ikinci kademesine hem de liselere öğretmen yetiştiriyordu. Temelde ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan bu okullar, 20 Temmuz 1982 yılında 2547 sayılı kanunla eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve üniversitelerin çatısı altına alınmışlardır(Akyüz, 2016).

1955 yılında ticaret liselerinin öğretmen ihtiyacını karşılamak için Ankara’da üç yıllık bir öğrenim süresi olan “Ticaret Öğretmen Okulu” açılmıştır. 1965 yılına kadar üç yıllık eğitim süresi olan Ticaret Öğretmen Okulu 1965 yılında eğitim süresi dört yıla çıkarılarak adı “Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu” olarak değiştirilmiştir. Bu dönemde orta öğretimin öğretmen ihtiyacının karşılanabilmesi için İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu’nun dışında başka bir okul bulunmamaktaydı. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu’na, hem fakültelerce açılan giriş, hem de okulca açılan yarışma sınavlarında başarılı olanların alınması nedeniyle yeterli başvuru olmadığı görülmüştür. Bu okulun mezunları ise çoğunlukla öğretmenlik dışında görevler üstlenmeyi tercih etmişlerdir. Artan lise öğretmeni gereksinimini karşılamak üzere 1959 yılında Ankara’da ve 1964 yılında İzmir’de iki yeni Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır (Çetin ve Gülseren, 2003). Liselere öğretmen yetiştirmek için bu dönemde uygulanan politikalar ile amaçlanan hedeflere ulaşamamıştır. Bunun en önemli sebebi ise çalışma koşullarının zor, öğretmenlerin sahip olduğu özlük haklarının yetersiz ve ekonomik getirisinin düşük olmasıydı.

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” ile hangi kademe de olursa olsun, öğretmen adaylarına mutlaka yükseköğretim görme şartı getirilmiştir. Bu nedenle 1974 yılından itibaren 2 yıllık “Eğitim Enstitüleri” kurulmaya başlanmıştır. İşlevlerini kaybeden İlköğretmen Okullarının yerine 1974–75 öğretim yılından itibaren Temel Eğitim I. Kademe okullarına (ilkokullara) öğretmen yetiştirilmek üzere liseye dayalı 2 yıllık “Eğitim Enstitüleri” açılmaya başlanmıştır. Öğretmen lisesi mezunu öğrencilere Eğitim Enstitülerine girişte çeşitli avantajlar sağlanarak bu iki kurum arasında zayıf da olsa bir devamlılık kurulmaya çalışılmıştır. Sayıları 1976 yılına kadar 50’ye ulaşan iki yıllık Eğitim Enstitüleri teknik eğitime geçilmesi nedeniyle 1980 yılında sayıları 20 ye düşmüştür. 1981 yılında yapılan düzenleme ile bu okulların sayıları 17’ye indirilmiştir. Bu enstitüler şunlardır: Ağrı, Amasya, Bolu, Burdur, Çanakkale, Denizli, Edirne, Er-zincan, Giresun, Hatay, Kastamonu, Kırşehir, Manisa, Muğla, Niğde, Siirt ve Van Eğitim Enstitüleri (Erdem, 2013). Eğitim Enstitülerinde 1975–1980 yılları arasında siyasi ve politik baskıların olması, genellikle düşük puanlı öğrencilerin alınması ve öğretim elemanı eksikliği gibi ağır sorunlarla yüz yüze gelinmiş ve bu okullarda normal programın dışında “hızlandırılmış eğitim” yoluyla öğretmen yetiştirilmesine sebep olmuştur.

Eğitim tarihimizde kısa bir süre de olsa yer edinmiş “Deneme Yüksek Öğretmen Okulu”, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Mayıs 1975 yılında Ankara Yüksek Öğretmen Okulunun kullanılmayan tesislerinde, hızla gelişen çağımızın getirdiği yenilikler ve bu yenilikler karşısında eğitimin düştüğü çıkmazlara yine çağdaş anlamda çözüm bulmak amacıyla kurulmuştur. Mesleki ve Teknik Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak, fen alanında lisans düzeyinde, çağa hitap eden teknolojik gelişmeler baz alınarak hazırlanan eğitim programları çerçevesinde öğretmen yetiştirme gayesi olan bu okul, 1975 yılında kapatılmıştır (Saracaloğlu, 1992: Akt. Aküzüm, 2006). Bu okul dönemin toplumsal ve siyasi eleştiriler neticesinde aynı yıl kapatılmıştır.

2.9. 1981-2000 Yılları Arasında Ortaöğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama Uygulamaları

1981 yılında çıkarılan yüksek öğrenim yasasıyla Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen yetiştiren Fakülteler, Enstitüler ile Yüksekokullar 20.07.1982 tarihinde tek çatı altında birleşerek YÖK'e bağlandı. Burada Artık öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere devredilmiştir. Daha düzenli ve modern bir eğitim vermek amaçlanmıştı. Liselere, öğretmen yetiştiren fakültelerde çağın gereklerine göre programlarını güncellemeye başlamış daha nitelikli ve donanımlı öğretmen yetiştirme misyonunu hayatta geçirmişti. Bu fakültelerde mezun olanlar öğretmen olarak atanıyordu. Mesleki ve Teknik Okullara, öğretmen yetiştirmek amacıyla 1934 yılında açılan Kız Teknik Öğretmen okulu iki yıllık programıyla Ankara'da eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Bu okul öğretmen yetiştirme okulu olarak açılmıştı. Daha sonra mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme okulu olarak çalışmalarını sürdürdü. Okul süreç içerisinde "Yüksek Öğretmen Okulu" adını almıştır. 1982 yılında üniversitelere bağlanmış ve sayıları giderek artmıştır. Ticaret ve turizm, endüstriyel sanatlar gibi mesleki alanlarda açılan bu kurumların öğretim süreleri yapılan birtakım yeniliklerle 4 yıla çıkarılmıştır (Eşme, 2003). Mesleki alandaki gelişmeler ışığında meslek okullarında görevlendirilecek öğretmenlerin güncelenen ve yinelenen programlar kapsamında öğretim görmelerini sağlayacak yeni eğitim fakülteleri/ enstitüleri bu dönemde hizmete açılmıştı. Sınavla öğretmen atama uygulaması ilk olarak 1985'te uygulanmaya başlandı. Üniversitede mezun olan öğrenciler sınava girerek mesleki ve teknik liselere öğretmen olarak atanıyordu.

Liselere (ortaöğretime) öğretmen yetiştirmek amacıyla faaliyet içinde olan eğitim enstitüleri "Yüksek Öğretmen Okulu" olarak yeniden yapılmıştır. Sayıları üçü bulan bu okullar 20.07.1982 tarihinde "Eğitim Fakültesi" ve "Eğitim Yüksek Okuluna" dönüştürülüp üniversitelere bağlanmıştı. 1989-1990 yılında Eğitim Yüksek Okulları eğitim fakülteleri seviyesine getirilip programları dört yıla çıkarıldı. Fakat ismi değiştirilmedi. 1992 yılında üniversitelerdeki değişimler neticesinde Eğitim Yüksek Okulların bir kısmı eğitim fakültesine dönüştürüldü (Akyüz, 2016).

1994-1998 yılları arasında nitelikli öğretmen yetiştirme amacıyla "Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi projesi" başlanmış ve bu süreçte tamamlanmıştır. Bu projenin amacı nitelikli insan yetiştirme için öğretmenlerin donanımlı olmasını amaçlıyordu. YÖK ve Dünya Bankası tarafında yaşama geçirilen bu projeye öğretmen yetiştirme de bazı yenilik ve değişiklikleri uygulama gereksinimini değerli kılıyordu. Bu bağlamda YÖK ve MEB işbirliği yaparak öğretmen adayların; öğretmenlik staj uygulamaları ve öğretmenlik deneyimi yaşamaları için gerekli çalışmayı hazırladılar. Bu maksatla ilk ve ortaöğretim de daha kaliteli öğretmen yetiştirme amaçlanıyordu. 1998-1999 öğretim yılında ortaöğretim öğretmenlerin hem lisans hem de yüksek lisans seviyesinde eğitimi almaları gerektiği düşüncesi ile çeşitli düzenlemelere gidildi. Öğretmen yetiştirmedeki noksanlıklar, insan kaynaklarının eğitimindeki sorunlar ve alternatif ve çözüm yolları ile 1997 yılından uygulamaya konulan "öğretim teknisyenliği" modeli; bilgiyi üreten, paylaşan ve çağın teknolojisinin imkanlarında faydalanan teknik bilgi ve becerisi yüksek öğretmen yetiştirmeyi amaçlıyordu (Üstüner, 2004). Cumhuriyetin ilanından itibaren öğretmen yetiştirme faaliyetleri süregelen bir çalışma alanı olmuştur. Zaman içerisinde toplumsal, siyasal ve ekonomik değişimlerden dolayı eğitim kurumları ve öğretmen yetiştirme şekli de değişmiş ve çağın koşullarına göre dönüşüm geçirmiştir.

2.10. 2001-2020 Yılları Arasında Ortaöğretime Öğretmen Seçme, Yetiştirme ve Atama uygulamaları

Türkiye'de Eğitim Fakülteleri ve diğer bölümler için hazırlanan programlar Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından düzenlenmektedir. Ancak fakültelerin programları içerisinde toplam kredilerin %25'e varan oranda derslerini belirleme yetkisi verilmiş ve fakülterlere seçmeli ders olanağı sunulmuştur. Eğitim fakültelerinin öğretmenlik alanları dikkate alınarak 2006 yılında tekrar revize edilen programlarında, programların kompozisyonlarında esnek düzenleme gidilmiş; öğretmenlik meslek bilgisi dersleri %25-30, genel kültür dersleri %15-20, alan ve alan eğitimi dersleri %50-60 öğretmenlik olacak biçimde düzenlenmiştir (YÖK, 2008).

2010 yılında YÖK tarafından yapılan düzenlemede ise Eğitim Fakültelerinden mezun olan ve Fen-Edebiyat fakülteleri mezunu olup pedagojik formasyon eğitimini başarı ile tamamlayan öğrenciler öğretmen olarak görev yapabilme hakkına sahip olmuşlardır. (özoğlu, 2010). Bu düzenleme eğitim camiasında ve toplumsal kesimde iki veya üç dönem pedagojik formasyon almış öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri tartışma konusu olmuştur.

Ülkemizde ortaöğretim kurumlarına branş öğretmeni yetiştiren Fen- Edebiyat Fakülteleri, ilahiyat fakülteleri, Dil- Tarih ve Coğrafya Fakülteleri ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu programları 4 yıl örgün ve 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans olmak üzere 5,5 yıllık bir eğitimden geçer.

Ülkemizde öğretmen adaylarının seçiminde ilk olarak kamu personeli seçme sınavı ya da kısaca KPSS, 18/03/2002 tarih ve 2002/3975 yılında Bakanlar Kurulunun aldığı kararla 2002 yılında ÖSYM tarafından hazırlanıp uygulanmıştır. Bu sınav öğretmen adaylarının Eğitim Bilimleri, Genel Kültür ve Genel Yetenek alanındaki bilgilerini ölçmektedir. Öğretmenlerin mesleğe atamaları yapıldıktan sonra hizmet içi seminerlere katılmakta ve

seminer sonunda kurs sınavları yapılmaktadır. Bir yıl aday öğretmen olarak görev yaptıktan sonrada adaylık kaldırma sınavına tabi tutulmaktadır. KPSS'nin öğretmeni donanımlı ve nitelikli olarak seçmesinin yetersiz olduğu düşüncesiyle 2013 yılında Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi(ÖABT) modelide uygulanmaya konuldu. Bu süreçle beraber öğretmen adayları KPSS artı ÖABT sınavına girip puan üstünlüğüne göre atamaları gerçekleşiyordu. 2016 yılında bu sınavlara ek olarak da sözlü (mülakat) sınav getirildi. Bu sözlü sınavın layığıyla yapıлып yapılmadığı da tartışılan güncel sorunlardan biridir. Atamanın zorlaştığı bu dönemlerde öğretmen ataması sözleşmeli olarak yapıyordu. Sözlü (mülakat) sınavına KPSS'den en az 50 puan alan öğretmen adayları belirtilen kadrolar için başvuru yapabilmektedir. İstihdam edilecek öğretmenlerin üç katı kadar öğretmen adayı mülakat sınavına alınacaktır. Her ilde sözlü sınav merkezi bulunmamaktadır. Genel olarak büyük ve merkezi iller seçilerek toplamda 18 sınav merkezi belirlenmiştir. Öğrencilerin tercihlerine göre istedikleri sınav merkezinde sözlü sınava katılabilecektir. Başarılı olanlar arasında puan üstünlüğüne göre atama tercihleri yapılacaktır(MEB, 2016). Milli Eğitim Bakanlığının Sözleşmeli öğretmen istihdamına ilişkin yönetmelik 03.08.2016 tarihindeki Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre öğretmen olarak atanmaya hak kazanan adaylar 6 yıl buldukları yerde görev yapacak ve tayin isteyemeyecektir. Daha sonra 2018 yılında buldukları yerde 4 yıl görev yaptıktan sonra sözleşmeli öğretmenlere tayin isteme hakkı verilmiştir.

3. SONUÇ

Cumhuriyet döneminde eğitim alanında yapılmak istenen yenileşmenin genel özelliklerini ortaya koyan ilk ve orta öğretime öğretmen yetiştirme girişimleri, tarihi süreçte çok sık değişikliğe uğramış ve uygulamalar olarak çok fazla tecrübeye imkan sağlamıştır. Bugünkü eğitim sistemimizin oluşumuna katkı sağlayan bu deneyim aynı zamanda eğitimde yapılacak değişim ve dönüşümünün vizyonunu oluşturmuştur.

Cumhuriyet devrimi ile birlikte siyasi, ekonomik, toplumsal ve eğitim alanlarında reform hareketleri başlamıştır. Özellikle eğitim-öğretim alanında yaşanan yenileşme çalışmaları ile birlikte öğretmen yetiştirmede dönemin şartlarına uygun modern projeler ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında itibaren öğretmen seçme, yetiştirme ve atama sürecinde gerek kurumsal düzeyde, gerek öğretim programlarının düzenlenmesinde, gerekse kuramsal düzeyde çeşitli denemeler yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığını bu denemelere iten başlıca etkenler, öğretmen ihtiyacının fazla olması, öğretmenlerde aranan özellikler, zorunlu eğitim alanındaki gelişmeler ile içinde bulunulan dönemin siyasi ve politik yapısı etkili olmuştur. Yapılan denemelerin bir kısmı başarısız olmuşken bir kısmı günümüz eğitim sistemimizin oluşmasında önemli izler bırakmışlardır. Kırsalda yaşayan insanların kalkındırılma projesinde “Köy Enstitüleri” ile öğretmen yetiştirme uygulaması hayatta geçirilmiştir. Devrim niteliğindeki bu politikanın izleri ve başarısı günümüzde bile hayranlıkla ifade edilmektedir. Siyasi kaygı sebebiyle programları değiştirilen ve kuruluş amaçlarında uzaklaşan Köy Enstitüleri kapatılmasının sonrasında onun yerini tutacak öğretmen okulları, yüksek öğretmen okulları, Eğitim Enstitüleri ve Eğitim Fakülteleri öğretmen yetiştirmeye çalışılan eğitim-öğretim okulları açılmıştır. Bu dönemde yükseköğretimde ilkökul öğretmenlerini de yetiştirmek için farklı yaklaşımlar dillendirilmiş ve 1974 yılından itibaren iki yıllık eğitim enstitüleri açılmasına karar verilmiştir. Bağımsız eğitim veren bu enstitüler 1982 yılından itibaren eğitim yükseköğretilerine dönüştürülmüş ve üniversitelerin bünyesine alınmıştır. Süreç içerisinde içerik ve şekil olarak değişikliğe uğrayan Eğitim Yükseköğretilerini 1989 tarihinden sonra eğitim öğretim süresi 4 yıl olarak güncellenmiştir devamında 1992 yılında ise günümüzdeki Eğitim Fakültelerine çevrilmiştir. Eğitim Fakültelerinde Yüksek Öğretim Yürütme Kurulu'nun 4.11.1997 yılı kararı ile güncellemeler ve değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede yapılan düzenlemeyle öğretmen yetiştirme programları hayatta geçirilmiştir. Bu güncelleme ile beraber 8 senelik mecburi ilköğretim seviyesindeki sınıf öğretmeni ve alan öğretmeni eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra ortaöğretim öğretmenlerin yetiştirilmesi ve kariyer yapması için hem 4 yıllık üniversite alan hem de iki yıllık lisansüstü düzeydeki içerik uygulamalarında yer alan eğitim öğretim süreçleri tekrardan dizayn edilmiştir. 2000'lerin başından itibaren bu yıllar öğretmen yetiştirme tarihinde bir ilk olmuştur. Tarihimizde ilk defa istihdam edilmesi gereken öğretmenin ihtiyaçtan fazlası yetiştirilerek öğretmen fazlası meydana gelmiştir. Bu dönemden itibaren var olan uygulamaların devamı ve yeni uygulamaların başarısız olması ihtiyaç duyulan öğretmen sayısından çok fazla öğretmen adayının mezun olması sorununa yol açmıştır. Bu sorunun gittikçe büyümesi sonucu eğitim fakültelerine öğrenci alımlarında 2017 yılından itibaren 240 bin öğrenci kotası getirildi. Bu şekilde öğretmen adayı sayısını ihtiyaç çerçevesinde güncellemek amaçlandı. Fakat bu dönemde de Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğünün yaptığı değerlendirmede “göreve başlamayı bekleyen öğretmenlerin gelecek dönemde 1 milyonu aşacağını, göreve başlamayı bekleyen öğretmenlerin istihdam edilebilecekleri meslekleri dışında farklı mesleklere eğilmeleri zaruriyetini” belirtmeleri bu vahim durumun büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Bu durumun yakın ve orta gelecekte bazı sorunları beraberinde getireceği ve travmalara neden olacağı açıktır ama bunun boyutlarının nasıl olacağını tahmin etmek zordur.

Ülkemizdeki öğretmen yetiştirme sistemi günümüzde bile tartışılmakta ve çözüm bekleyen sorunlara öneriler getirilmeye çalışılmaktadır. Öğretmenlerin gelişimi için çeşitli kurslar ve hizmetiçi seminerler devam etmektedir. Öğretmen yetiştirme sisteminin yüzyıllık tarihçesini dikkate alarak yıllar içinde geçirdiği gelişimi ve değişimi ortaya koyarak önümüzdeki dönemde sürecin aşamalarının planlanması ve titizlikle yürütülmesinde önem arz etmektedir. Bu yüzden bir toplumun gelişmesinde, daha doğrusu var olma mücadelelerinde en ön safta yer alan öğretmenlerin iyi yetiştirilmesi gerekir. Öğretmen yetiştirmeye günü birlik politikalarla yön verilmesi, geleceği güven altına alma ve sağlıklı bir toplum oluşturma açısından birçok soruna neden olabilir. İçinde bulunduğumuz toplumsal ihtiyaçları dikkate alan, çağı anlayan, çağın gerçeklerine uygun ve çağın gereklerini yorumlayan öğretmenler yetiştirmek eğitim sistemimizin en önemli reformu olmalıdır. Yetkililerin ve yetkili kurumların öğretmen yetiştirme konusunda bu durumu dikkate alarak dünya gerçekliğiyle uyumlu ve kendi kültürel yapımıza uygun bir anlayışla ele alarak gerekli düzenlemeyi yapmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Altunya,N. (2002).”Köy Enstitüler”, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Sayı: 26, Ankara.
2. Akyüz, Y. (1998). Öğretmen Okulu Dışından İlk Kez Öğretmen Atanmasına İlişkin Orijinal Belgeler (1860-1861 ve Tarihi Gelişimi)” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:137, Ankara.
3. Akyüz,Y. (2016). *Türk Eğitim Tarihi*. Anlara:Pegem Akademi
4. Aküzüm,C. (2006). “Öğretmen Yetiştirme Geleneğinin Güncel Duruşuna İlişkin Öğretmen/ Öğretim Elemanı Görüşlerinin Değerlendirilmesi” *Yüksek Lisan Tezi*, Dicle Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
5. Çetin, H.; Gülseren, H. Ö. (2003).Cumhuriyet dönemi eğitim stratejileri, *Milli Eğitim Dergisi*, sayı:160
6. Dursunoğlu, H. (2003). Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:160.
7. Erdem, A. R. (2013).*Öğretmen Yetiştirmenin Bugünü ve Geleceği: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara: Anı Yayıncılık
8. Ergün, M. (2006). Atatürk döneminde öğretmen yetiştirme. *Atatürk döneminden günümüze Cumhuriyetin eğitim felsefesi ve uygulamaları sempozyumu*. Gazi Eğitim Fakültesi, 16 – 17 Mart 2006, Ankara.
9. Eşme, İ.(2003). “Öğretmen Yetiştirmede 130 Yıllık Bir Sürecin Öyküsü”, Yüksek Öğretmen Okulları”*Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 160 Güz, Ankara.
10. Eşme, İ.- Karaçay, T.(2003).: “Öğretmen Yetiştirme Genel Değerlendirme ve Yeni Model Önerisi” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:160 Güz, Ankara.
11. Gülcan, M.-Türkeli, Y.(2003). *Türkiye’de İlköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
12. Gülseren, H.(2003). “Cumhuriyet Dönemi eğitim Stratejileri” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:160 Ankara.
13. Keçici E. (2011)“Almanya’da Öğretmen Eğitimi”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 34,
14. MEB, (1992) “Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon” Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Ankara
15. MEB.(1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
16. Özoğlu, M. (2010). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Sorunları*. Seta Analiz, Sayı:17
17. Unat, Faik R.:*Türkiyede Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*,Ankara,1964
18. URL-1 <https://www.ogretmensitemiz.com/ogretmen/ogretmenin-sorumluluklari-gorevleri->
19. Erişim Tarihi: 03.12.2020
20. Üstüner, M. (2004). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,
21. Yaman, B.(2018). “Türkiye, Almanya, Fransa, Çin ve Japonya’da Öğretmen Yetiştirme”*Doktora Tezi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel eğitim anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Diyarbakır.
22. YÖK (2008). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri. Ankara: *Yükseköğretim Kurulu Yayını*.